

Equa, Cabala (PP., PPBL). Ma a *kacola* szó a Tsz. szerint leginkább Csikban használatos, tehát azon a helyen, ahol az 'equa' jelölésére mind a három elnevezés mind a mai napig általános. Tehát feltételezhetjük, hogy a *kacola* szó a *kanca* és *kabola* alakkeveredéseképpen keletkezett; *kanca+kabola* > **kancola* > *kacola*.

BALASSA IVÁN

Üver A Tsz. szerint az *üver* térszíni forma-név hármas jelentésű: '1. fehér agyagos, márgás, fehér palás föld, 2. süppedékes bemélyedés vagy gödör folyó mellett vagy kaszálón, 3. kiszáradt patakmeder.' Első jelentésben KRIZA JÁNOS közölte (Nyr. II, 46) épen a Nyárádmentéről. Sokáig az ő jelentés-megállapítását fogadták el, pedig teljesen téves meglátáson alapul. Az *üver* térszíni forma-névy Kriza közlése óta sokan foglalkoztak, legutóbb SZABÓ T. ARTILA (MNY. XXXIII, 367) és ÁRVAY JÓZSEF (EM. XLVIII, 92.). Az előbbi történeti helynévanyagából kimutatta, hogy a XVIII. században a gyergyói helynevekben az *üver* 'száraz patak-árok' jelentésben szerepel. Árvay viszont arra utal, hogy a mai gyergyói nyelvhasználatban az *üver* nem időszakos patak száraz árkat, azaz medrét jelöli, hanem két hegy közötti mélyedés, patak nélküli kisebb völgy nevéül használatos. Még nagy esőzések alkalmával sem folyik víz benne s így az *üver* szóhoz nem kapcsolódik semmiféle vízrajzi tényező fogalma.

Nyárádmenti helyszíni gyűjtésem alkalmával sok helyen találkoztam az *üver* köznévvél összetett helynévvél. Ezek kivétel nélkül két hegy közt vagy hegyoldalban elterülő, keresztben elvágott féltékeny alakú, nagyobb mélyedésre vonatkoznak. Az ilyen *üverek* alsó vége nyitott és lenyúlik majdnem a hegy lábáig, felső vége elkeskenyedve elvész a hegy tetején. A *vápa* térszíni forma-névtől az különbözteti meg, hogy nem lejt olyan meredeken és valamivel nagyobb is. A néhányszor előforduló *Üverája* helynév is azt bizonyítja, hogy az *üver* maga fent a hegyoldalban terül el, a kérdéses terület meg alatta fekszik. Tapasztalatom szerint majdnem mindegyik *üverben* találtam vízmosást, vagy kisebb patakocskát (ez természetes is, hiszen a hegy vize csak itt folyhat le), s kétségtelen az is, hogy az esőzés hosszabb szüneteltével ezek kiszáradnak. Nehezen tudok tehát olyan két hegy közti mélyedést, azaz *üvert* elképzelni, ahol legalább vízmosás ne volna. Mindamelllett azonban vízrajzi tényezőt az *üverben* nem szabad látunk. Nem azért nevezték így el, mert kiszáradt, vagy ki nem száradt patak medre van benne, hanem sajátos alakjáról kapta nevét.

E megállapításom természetesen egészben véve csak a Nyárádmentére vonatkozik. Meglehet, hogy Gyergyóban ez vagy az a meghatározás érvényes. A helyszíni gyűjtés eredménye itt is meg fogja hozni az *üver* térszíni forma-név jelentésének pontos megállapítását. Bizonyos azonban, hogy Gyergyóban sem fogja megállni a helyét a Tsz. által közölt három jelentés egyike sem.

Mint érdekességet megemlítem még, hogy nyári gyűjtésem alkalmával négy ízben találkoztam olyan *üverekkel*, melyek hegyre vonatkoznak; ilyenek: *Üvertető* (Backamadaras), *Üver* (Nyomat, Nyárádszentlászló) és *Küsvértető* (Szentgerice). A szentgericei *Küsvértető* mellett megvan a mélyedés is, csak hogy azt ma már *Tekenyőnek* hívják. Valószínű azonban, hogy előbb a mélyedést és vele együtt jelöléstárgulással a hegyet is **Üvernek* nevezték; az utóbbihoz megkülönböztetésül hozzátették a *tető* térszíni forma nevet is. Később a mélyedés **Üver* neve elhomályosult, s új nevet kapott. A *Küsvértető* elnevezés világosan mutatja ezt a fejlődést. Érdekes az egyik nyomati

hegy *Üver* neve is. Mellette szintén mélyedés van, egészen a hegy lábáig. Ma ezt *Üverájának* nevezik. Itt is tehát jelölésköri tágulással előbb mind a két térszíni formát az *üver* névvel jelölték, de idők folyamán az *üver* eredeti jelentése elhomályosult s a nyelvérzék ezután azt már 'hegy'-nek értelmezte. Így lett a hegyben lévő mélyedés most már fordított irányú jelöléstágulással *Üverája*. — Az *üver*nek e néhány esetben való 'hegy' jelentése tehát csak látszólagos, jelöléstágulás és átvitel eredménye. Így a fentebb közölt eredeti jelentést nem dönti meg.

BENKŐ LORÁND

Az újoncok bevonulása Széken. A besorozott legények bevonulása sok vidéken egyszerű keretek közt történik. A bevonulók jól kimulatják magukat, elbúcsúznak hozzátartozóiktól, ismerőseiktől, szekérre ülnek, s dalolva mennek a vasútállomásra. A szolnokdobokamegyei Széken ez az esemény szinte ünnepszámba megy ma is. A bevonulást megelőző reggelen a behívottak ünneplő ruhába öltöznek, sorra látogatják a rokonokat, a jó ismerősöket, s elbúcsúznak tőlük. Ezek sok szerencsét kívánnak a fiúknak s kiki a maga módja szerint megajándékozza őket néhány pengővel. Miután befejezik a látogatást, a falu kocsmájába mennek, iddognak, énekelnek s zeneszóra táncolnak egyet-egyet. Délután, úgy négy óra körül, mikor már virágos kedvükben vannak, megkezdődik a táncmulatság. Mint mindig, most is három helyen folyik a tánc a falu három részében. Másnap reggel, miután kissé kipihenték magukat, összeállnak, s három csoportban, zeneszó mellett kivonulnak a faluból. Elöl, mindjárt a zenészek után a bevonulók lépkednek összefogózkodva, egy sorban. Bokrétájuk mellett ott van a behívó cédula is. Utánuk a többi legény jön, ugyancsak összefogózkodva, rendszerint ünneplőben, elöl a nagyobbak, utánuk a kisebbek. Csak az hiányzik, aki rossz fát tett a tűzre, s fél, hogy megverik. A legények után a leányok következnek, majd a bevonulók hozzátartozói. Asszony alig egy-kettő látható, inkább férfiak kísérik őket. Beszélgetve ballagnak a fiataság után, sajnálják, hogy elmegy a „jobbkez“, de így van ez rendjén, tegyék meg ők is kötelességüket. Kérdésekre elmondják, hogy amióta csak emlékeznek, mindig így vonulnak be. Még esős idő esetén is ragaszkodnak hozzá. Minden második, harmadik ember botba húzott batyut visz a hátán. Egy kis elemózsia van benne s a fiú egy rend viseltes ruhája. Szamosúvjárt ugyanis levetik az ünneplőt s édesapjuk hazaviszi. A katonaládákat már előreküldték szekérrel. Amint az éneklő csoport halad az utcán, aki csak otthon van, kiáll a kapuba. Itt is ott is kiválik egy-egy legény a sorból, elbúcsúzik a künn állóktól, s megy is tovább. Kérve a faluból, a határnak Kapus nevű részében megállnak s bevárják a másik két csoportot. Addig is táncolnak. Előbb csak a legények. Körtáncot járnak s a leányok nézik őket. Utána a leányokat is táncba viszik. Szünetben a hetykébb legények közül négy-öt középre áll s eljárja a legényest. Különösen a most leszerelték járnak fáradhatatlanul. Minden mozdulatuk elárulja, hogy három évig szolgálták a hazát. Közben megérkezik a másik két csoport is. Nem keverednek össze, megállnak a másik csoport közelében s táncra perdülnek. Néha előkerül a pálinkás üveg is, de arra mindenki vigyáz, nehogy berugjon. Nagy szégyen a faluban, ha ez valakivel megtörténik. Dél fele az öregek nógatni kezdik őket, hogy jó lenne elindulni. De nem megy az ám olyan könnyen. A csárdásnak se vége, se hossza. Nem csoda, hisz kiki a párjával járja, s jól tudja, hogy ha elmegy, jó ideig nem járhatja. Valahogy csak sikerül véget vetni a táncnak, s megkezdődik a búcsúzkodás. A rokonokat és jópajtásokat megcsókolják, a többi legénnyel, leánnyal kezet szorítanak. Közben természetesen még valami fontos mon-